

АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД

УДК: 711.455:338.48(477+100)

Іванна Воронкова¹, Василь Марчук²*Національний університет “Львівська політехніка”,
¹ доцент кафедри дизайну архітектурного середовища*

e-mail: ivanna.che@gmail.com

orcid: 0000-0003-2711-166X

² студентка кафедри дизайну архітектурного середовища

e-mail: vikiv1369@gmail.com

orcid: 0000-0001-9674-7464

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ БАЗ
ВІДПОЧИНКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

© Воронкова І., Марчук В., 2020

<https://doi.org/10.23939/sa2020.01.082>

Представлено визначення основних термінів, які розрізняють та застосовують у сфері відпочинку, дозвілля та оздоровлення, висвітлено їхню подібність та відмінність між собою. Розроблено класифікацію відпочинкових комплексів за призначенням, формою діяльності та видами послуг, а також наведено основні критерії їхньої класифікації. Проаналізовано досвід проєктування сучасних баз відпочинку України та світу, виявлено основні тенденції розвитку їхньої архітектури та інфраструктури загалом.

Ключові слова: відпочинок, рекреація, туризм, дозвілля, бази відпочинку, відпочинкові комплекси, архітектура.

Постановка проблеми

Відпочинок – це те, чого найбільше потребує сучасна людина ХХІ століття, якій притаманна жадібність до нових знань і досліджень. Людство застрягло в полоні інформаційного шуму та постійної “зайнятості”. Сучасна молодь являє собою організм, який прийнято називати “міленіалом” або “поколінням Z”, характерною рисою яких є те, що вони народились із гаджетом в руках. Відомо, що такі люди найбільш схильні до самотності та пасивного дозвілля, а це, натомість, призводить до стресу та психічних розладів. Тому виникає потреба у створенні осередків – відпочинкових баз, комплексів, курортів, – де молодь зможе корисно, весело та цікаво провести свій вільний час.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Серед наявних в Україні публікацій, присвячених вивченню теми рекреаційних закладів, особливої уваги заслуговують наукові праці представників Львівської архітектурної школи – І. Русанової та Г. Шульги. Вагомий внесок у дослідження рекреаційних ресурсів України та курортології здійснила Н. Фоменко, а вчені М. Поколюдна й І. Полчанінова детально дослідили рекреаційні комплекси світу, зокрема і туристичні ресурси України.

Мета статті

Метою публікації є привернути увагу до проблем функціонування баз відпочинку на території України, можливості оновлення їхньої архітектури та розширення надання послуг, аналі-

зуючи закордонний досвід та висвітлення сучасних тенденцій розвитку архітектури відпочинкових комплексів у світовій практиці.

Виклад основного матеріалу

Відпочинок посідає важливе місце в житті людини, адже дає можливість зняти напругу і втому після важкого робочого періоду. Характерною ознакою будь-якого відпочинку є перебування на свіжому повітрі та здійснення певної активності, невласливої людині за звичайних обставин. Таку особливість відображає термін “рекреація” – це система заходів, пов’язана із використанням вільного часу людей для їхньої оздоровчої, культурно-ознайомчої та спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, розміщених поза їх помешканням (Вікіпедія, 2019).

Існує три форми рекреації: відпочинок, туризм, лікування (оздоровлення).

Відпочинком називають сукупність спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, які забезпечують організацію дозвілля людей, відновлення фізичних, психічних функцій організму, сприяють розвитку духовності та соціальної активності людини (Вікіпедія, 2020. а). Для забезпечення цих заходів передбачені відпочинкові комплекси – це сукупність рекреаційних закладів місткістю понад 1000 місць, об’єднаних однією функціональною програмою: відпочинок – релаксація (Світ географії та туризму, 2020).

Туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування. Зазвичай, це мандрівки пішки чи за допомогою різних транспортних засобів (Вікіпедія, 2020. б).

Вважають, що терміни “туризм” та “рекреація” є схожими за змістовим навантаженням, оскільки багато джерел трактують їх як синоніми. Проте поняття “рекреація” є набагато ширшим, тому що охоплює всі види діяльності людини у її вільний від роботи час, який, своєю чергою, проводить поза межами свого будинку. Поняття “туризм” є набагато вужчим, тому що – це процес споживання людиною певних послуг, зокрема купівля певної продукції, товару, а також використання ресурсного потенціалу території.

Санаторно-курортне лікування (оздоровлення) – це медична допомога, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою із застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості та в санаторно-курортних закладах. Санаторно-курортна справа в Україні є традиційно невіддільною частиною національної системи охорони здоров’я, що дає змогу ефективно здійснювати профілактику захворювань (Міністерство соціальної політики в Україні, 2020).

Забезпечують відпочинок і дозвілля різного виду підприємства: спортивно-видовищні (клуби, басейни, катки), розважальні (казино, зоопарки, парки), видовищні (театри, кінотеатри, телебачення), культурно-просвітницькі (бібліотеки, музеї, виставки), які передбачаються відпочинковими комплексами й узгоджуються згідно з архітектурно-планувальними рішеннями проєктованих споруд.

Відпочинкові комплекси класифікують за такими критеріями: орографічними (низинні, височинні, передгірні, гірські), секторно-географічними (приморські, континентальні, субконтинентальні, океанічні), зональними рекреаційно-кліматичними (високогірні кліматичні, помірно-кліматичні сезонної дії, середземноморсько-кліматичні, тропічні), ландшафто-формульними (приморські, континентальні, піщані, галькові, скелясто-брилові, приозерні, лісові, гірськолущні), специфічними природними (питні оздоровчі, термальні, приекваторіально-сольові, алергологічні, грязеві, нафталанові, фітонцидні, аромотерапевтичні), суспільними і економічними (місцевого значення, внутрішньо-державні, міжнародного класу, недорогі, респектабельні, фешенебельні, вузько спеціалізовані, широко спеціалізовані).

Відпочинкові комплекси та курорти розрізняють за призначенням: лікувально-оздоровчі, гірськолижні, приморські. Кожній групі притаманний певний набір послуг, які залежать від розміщення, призначення і класу бази відпочинку. Наприклад, гірськолижні курорти пропонують катання на лижах, сноубордах, санах, картинг, каток, велосипеди, кінні прогулянки, купання в басейнах, спа-центри, оздоровчі програми (якщо територія забезпечена певними

лікувальними ресурсами, наприклад мінеральними водами). Архітектурно-планувальні рішення таких курортів передбачають наявність ресторанів, кафе, клубів, мистецьких просторів, просторів для читання, спортивних майданчиків та тренажерних залів, оглядових майданчиків, басейнів, саун, відкритих терас тощо.

У світовій архітектурній практиці відстежуються певні алгоритми проектування гірсько-лижних відпочинкових комплексів: спершу визначають загальну концепцію курорту, аналізують ринок потенційних споживачів, шукають та вибирають оптимальну ділянку, аналізують її (рельєф, кліматичні умови, рекреаційний потенціал, історія), визначають фінансову доцільність, загальні принципи проекту, далі досліджують пропускну здатність трас та зони підніжжя, зокрема розробляють схеми розташування трас та проектування зони підніжжя.

Цікавим трендом в проектуванні відпочинкових комплексів стало застосування оглядових майданчиків у вигляді мостів та доріжок. У такий спосіб сучасні архітектори сміливо об'єднують окремо стоячі корпуси комплексів, створюючи оглядові майданчики для відвідувачів та розробляючи цікаві ландшафтні простори.

Яскравим прикладом може слугувати Міжнародний курорт в Пекіні, суть якого полягає в реновації курортної садиби (рис. 1). Компанія SYN Architects розробили свіжу і логічну концепцію. Оточену водою та горами місцевість, архітектори змогли перетворити на “природну пустелю”, завдяки створенню панорамного вигляду. Досягли цього за допомогою відкритих прямокутних терас різної величини та конструкцій з гірськими мотивами. Головна деталь комплексу – це панорамний ресторан та скляний майданчик, що гармонійно поєднали архітектуру і природу. Розкидані згідно з архітектурно-планувальним рішенням корпуси архітектори об'єднали за допомогою проєктованих доріжок, які, підлаштовуючись під різні висоти, забезпечують доступність до всіх корпусів. Ці доріжки також слугують оглядовими майданчиками. Для пом'якшення об'ємно-просторової композиції, використали округлі форми доріжок, які імітують хмари. В проєкті використані такі матеріали, як дрова, гальковий камінь, дерево, поширені на цій території (ArchDaily, 2020. б).

Дещо іншим, але не менш цікавим є реалізований проєкт Гарячих джерел Пурітами, розроблений біля термальної річки в Чилі (рис. 2). Ландшафтна архітектура показує зв'язок об'єкта з незайманою природою цієї місцевості і за допомогою піднятих доріжок інтегрує архітектуру відпочинкового комплексу в довкілля. Споруди, розкидані вздовж річки, виконані з білого бетону, що також підкреслює дику природу території проектування (ArchDaily, 2020. а).

Рис. 1. Міжнародний курорт у Пекіні

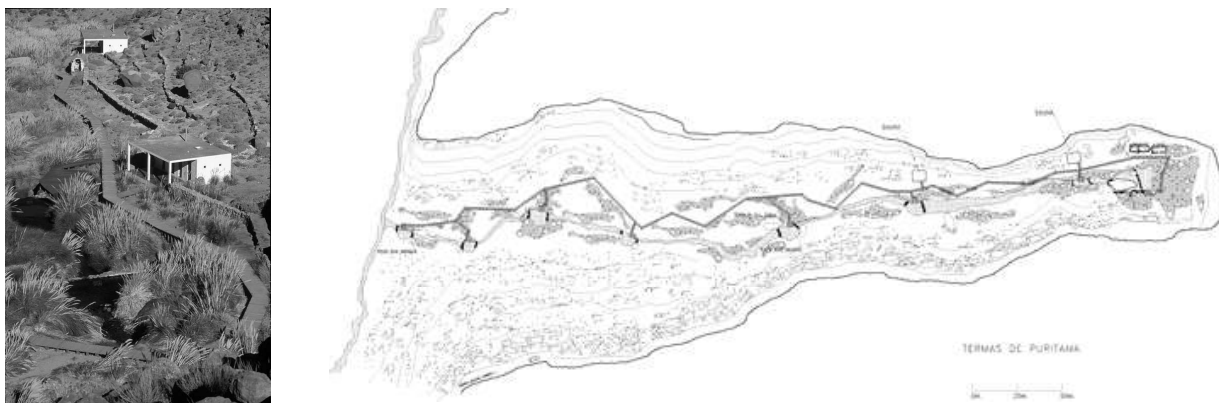

Рис. 2. Курорт з гарячими джерелами в Чилі

Ще однією особливістю проектування відпочинкових комплексів є створення оглядових майданчиків як окремих архітектурних об'єктів. Цікавим прикладом такого рішення слугує Оглядова вежа в Литві (рис. 3). Вежа розташована на високому березі річки Немунас, звідки відкриваються чудові краєвиди на саму річку, острови, соснові ліси району Джукуїї. Оглядова вежа хоч і являє собою окрему архітектурну споруду, проте вона зовсім не домінує над ландшафтом. Навпаки, вона гармонійно вписується в навколишнє середовище. Форма, розмір, колір головних колон вежі та дотримані відстані між ними утворюють невелику групу дерев, як і ліс, який їх оточує. До вершини вежі можна дістатись сходами, які звиваються між колонами хаотично, як і доріжки в лісі. Підіймаючись на вежу, можна поступово спостерігати нові краєвиди, проте найкраща оглядовість саме на верхній платформі. Завдяки металевим перфораціям, використаним на сходах, досягнуто легкості самої конструкції та її поєднання з природою (ArchDaily, 2020. в).

На відміну від закордонних аналогів, більшість українських відпочинкових баз, які перебувають на державному фінансуванні, вирізняються простотою архітектури та дизайну, проте пропонують широкий асортимент послуг. База відпочинку "Політехнік-2" у Славську (рис. 4), яка належить Національному університету "Львівська політехніка", розміщена в гірській місцевості, тому пропонує різноманітні види активного відпочинку в горах. Взимку – це катання на лижах та сноубордах, для чого передбачені траси різної складності. Для функціонування у інші пори року на території бази розміщено стадіон, спортивний майданчик для волейболу, баскетболу, мініфутболу, є можливість пограти у настільний теніс та більярд, відвідати сауну, скористатись платними екскурсіями гірськими схилами. База складається із 4 корпусів, кожний із яких містить основний перелік приміщень: готельні номери, санітарні та технічні приміщення, зони для відпочинку.

Рис. 3. Оглядова вежа в Литві

Їдальня та кухня розміщені в основному корпусі (рис. 4). Фасади споруд виконані в еkleктичному стилі, з елементами дерев'яної архітектури та гуцульських мотивів. Також варто відзначити кам'яні кладки цокольних поверхів, характерні для архітектури Карпат. Порівнюючи із закордонними аналогами, архітектура бази відпочинку "Політехнік-2" потребує більш енергоефективних рішень та стриманості в колірних рішеннях фасадів (Карпати-Славське, 2020).

База відпочинку "Академічний" у Чорноморську, яка належить Національному університету біоресурсів та природокористування України (рис. 5), розміщена на березі Чорного моря. У спектр її послуг входить прокат катамаранів, працюють водні атракціони, проводяться екскурсії на катерах вздовж узбережжя. Базу формують 26 окремих будинків, обладнаних ліжками, окремим санвузлом з душовою кабіною, бойлером для підігрівання води, холодильником. Проте варто зазначити, що будинки потребують реновації й удосконалення, а матеріали, з яких вони виконані, є енергонеефективними (NUBIP, 2020).

Рис. 4. База відпочинку "Політехнік-2" у Славську

Рис. 5. База відпочинку "Академічний" у Чорноморську

Висновки

Аналіз досвіду проектування сучасних баз відпочинку в Україні та курортів у Світі визначив основні тенденції їхнього розвитку – врахування призначення та фінансової доцільності, визначення потреб потенційних користувачів та відповідне розширення послуг і пропозицій, повноцінне використання природних ресурсів зони розміщення, а також вдосконалення архітектурно-просторової та функціонально-планувальної складової відпочинкового комплексу.

Дослідження реального стану відпочинкових баз і курортів в Україні, вивчення досвіду функціонування світових аналогів, виявлення специфіки їх проектування та особливостей

удосконалення, спрямовані на досягнення пріоритетного розвитку та вдосконалення сучасних видів рекреації та туризму, підвищення конкурентоздатності, сприяння доступності рекреаційних територій.

Бібліографія

ArchDaily, 2020. а) *Гарячі джерела в Пурітамі*. [online] Доступно: <https://www.archdaily.com/5955/puritama-hot-springs-german-del-sol?ad_source=search&ad_medium=search_result_projects> [Дата звернення 29 Лютий 2020]

ArchDaily, 2020. б) *Міжнародний курорт в Пекіні*. [online] Доступно: <https://www.archdaily.com/883534/beijing-jinhai-lake-international-resort-syn-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all> [Дата звернення 29 Лютий 2020].

ArchDaily, 2020. в) *Оглядова вежа*. [online] Доступно: <https://www.archdaily.com/775818/observation-tower-arvydas-gudelis?ad_source=search&ad_medium=search_result_all> [Дата звернення 29 Лютий 2020].

Вікіпедія, 2019. *Рекреація*. [online] (Останнє оновлення 29 Квітень 2019) Доступно: <<https://uk.wikipedia.org/wiki/Рекреація>> [Дата звернення 10 Березень 2020].

Вікіпедія, 2020. а) *Відпочинок*. [online] (Останнє оновлення 24 Лютий 2020) Доступно: <<https://uk.wikipedia.org/wiki/Відпочинок>> [Дата звернення 10 Березень 2020].

Вікіпедія, 2020. б) *Туризм*. [online] (Останнє оновлення 3 Березень 2020) Доступно: <<https://uk.wikipedia.org/wiki/Туризм>> [Дата звернення 10 Березень 2020].

Карпати-Славське, 2020. *Відпочинкова база "Політехнік-2"*. [online] Доступно: <<http://www.karpaty-slav.com/politeh.html>> [Дата звернення 7 Березень 2020].

Міністерство соціальної політики в Україні, 2020. *Санаторно курортне лікування*. [online] Доступно: <<https://www.msp.gov.ua/timeline/Sanatornokurortnoe-likuvannya.html>> [Дата звернення 10 Березень 2020].

NUBIP, 2020. *Стан та перспективи розвитку основних видів діяльності педагогічного факультету*. [online] Доступно: <https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u130/tabir_chornomorsk_2018.pdf> [Дата звернення 7 Березень 2020].

Світ географії та туризму, 2020. *Відпочинкові комплекси*. [online] Доступно: <<http://ukr-tur.narod.ru/dovidnyk/slovnnykk/k1/komlexvidp.htm>> [Дата звернення 10 Березень 2020].

Шульга Г. М., 2020. *Містобудівні основи просторового планування гірських територій*. [online] Доступно: <http://www.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/2016/10/Dis_doc_Shulha-GM.pdf> [Дата звернення 29 Лютий 2020].

References

ArchDaily, 2020. а) *Puritama Hot Springs*. [online] Available at: <https://www.archdaily.com/5955/puritama-hot-springs-german-del-sol?ad_source=search&ad_medium=search_result_projects> [Date of reference 29 February 2020].

ArchDaily, 2020. б) *Beijing Jinhai Lake International Resort*. [online] Available at: <https://www.archdaily.com/883534/beijing-jinhai-lake-international-resort-syn-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_all> [Date of reference 29 February 2020].

ArchDaily, 2020. в) *Observation Tower*. [online] Available at: <https://www.archdaily.com/775818/observation-tower-arvydas-gudelis?ad_source=search&ad_medium=search_result_all> [Date of reference 29 February 2020].

Wikipedia, 2019. *Recreation*. [online] (Last updated 29 April 2019) Available at: <<https://uk.wikipedia.org/wiki/Рекреація>> [Date of reference 10 March 2020].

Wikipedia, 2020. а) *Relaxing*. [online] (Last updated 24 February 2020) Available at: <<https://uk.wikipedia.org/wiki/Відпочинок>> [Date of reference 10 March 2020].

Wikipedia, 2020. в) *Tourism*. [online] (Last updated 3 March 2020) Available at: <<https://uk.wikipedia.org/wiki/Туризм>> [Date of reference 10 March 2020].

Karpaty-Slavsko, 2020. *Polytechnic Recreation Base 2*. [online] Available at: <<http://www.karpaty-slav.com/politeh.html>> [Date of reference 7 March 2020].

Ministry of Social Policy of Ukraine, 2020. *Spa treatment*. [online] Available at: <<https://www.msp.gov.ua/timeline/Sanatornokurortnoe-likuvannya.html>> [Date of reference 10 Mart 2020].

NUBIP, 2020. *Status and prospects of development of the main activities of the Faculty of Education, Recreation center Academic, Chernomorsk*. [online] Available at: <https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u130/tabir_chornomorsk_2018.pdf> [Accessed 7 March 2020].

World of geography and tourism, 2020. *Complexes of resort*. [online] Available at: <<http://ukr-tur.narod.ru/dovidnyk/slovnnykk/k1/komlexvidp.htm>> [Date of reference 10 Mart 2020].

Shulga G.M., 2020. *Urban planning bases of spatial planning of mountain areas* [online] Available at: <http://www.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/2016/10/Dis_doc_Shulha-GM.pdf> [Accessed 29 February 2020].

Ivanna Voronkova¹, Vasil Marchuk²
Lviv Polytechnic National University

¹ Ph.D., Associate Professor of Architectural Environment Design Department
e-mail: ivanna.che@gmail.com
orcid: 0000-0003-2711-166X

² Student of Architectural Environment Design Department
e-mail: vikiv1369@gmail.com
orcid: 0000-0001-9674-7464

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF ARCHITECTURE OF RECREATION FACILITIES IN UKRAINE AND INTERNATIONALLY

© Voronkova I., Marchuk V., 2020

The article presents the definition of key terms distinguished and used in the field of vacation, leisure, and recreation, and explains differences between them. The terms of “tourism” and “recreation” are similar in their meaning as many sources treat them as synonyms. However, the concept of “recreation” is much broader because it includes all types of individual’s activities in their free time from work spent outside their homes. The concept of “tourism” is more narrow because it is the process of consuming certain services by an individual, such as buying certain products, goods, and also using the resource capacity of the area. There are three forms of recreation: rest, tourism, treatment (wellness).

The classification has been developed for holiday centres according to their intended use, forms of activity and types of services, as well as presents key criteria for their classification. Recreation facilities are classified according to the following criteria: orographic (lowland, highland, hilly, mountainous), sectoral geographic (seaside, continental, subcontinental, oceanic), zonal recreation climatic (highland climate, moderate climate with seasonal effect, Mediterranean climate, tropical), landscape formative (seaside, continental, sandy, shingle, rocky block, lakeside, forested, alpine meadow), specific natural (drinking medicinal, thermal, subequatorial saline, muddy, naphthalene, phytoncide, aromatherapy), social and economic (local significance, domestic, international class, low-cost, respectable, upmarket, narrow profile, wide profile).

The essay analyzes the design experience of contemporary recreation centres in Ukraine and all over the world, and identifies key trends in the development of their architecture and infrastructure in general: taking into account their intended use and financial relevance, identifying the needs of potential users and the respective expansion of services on offer, full use of natural resources of their locations, and the improvement of an architectural-spatial and functional-planning component of the holiday centres.

Key words: holiday, recreation, tourism, leisure, recreation facilities, holiday centres, architecture.